

ÉRTÉKTEREMTŐ TESTNEVELÉS

Tanulmányok
a testnevelés és a sportolás szerepéről
a Kárpát-medencei fiatalok életében

Szerkesztette: Kovács Klára

Oktatáskutatás a 21. században

1.

A sorozatot szerkeszti:

Prof. dr. Pusztai Gabriella

Debreceni Egyetem, Neveléstudományok Intézete, egyetemi tanár
Debreceni Egyetem, Nevelés- és Művelődéstudományi Doktori Program,
programvezető

ÉRTÉKTEREMTŐ TESTNEVELÉS

Tanulmányok
a testnevelés és a sportolás szerepéről
a Kárpát-medencei fiatalok életében

Szerkesztette: Kovács Klára

CHERD-H

Debreceni Egyetemi Kiadó
Debrecen University Press
2016

A kötet megjelenését az NKA támogatta.

A kötet a Bolyai János Kutatási Ösztöndíj támogatásával készült

A kötet létrehozásában közreműködtek
a Debreceni Egyetem Felsőoktatási Kutató és Fejlesztő Központjának
(CHERD-H) és a Sporttudományi Koordinációs Intézet munkatársai.

Lektorálta:
Dr. habil. Rétsági Erzsébet,
Pécsi Tudományegyetem

Dr. Dóczy Tamás,
Testnevelési Egyetem

Angol nyelvi lektor:
Inántszy-Pap Ágnes

A borítón szereplő térképet Márkus Zsuzsanna készítette

Borítóterv és műszaki szerkesztés:
M. Szabó Monika

DOI 10.5484/kovacs_ertekteremto_testneveles

© Debreceni Egyetemi Kiadó Debrecen University Press,
beleértve az egyetemi hálózaton belüli elektronikus terjesztés jogát is

ISBN 978 963 318 597 1

Kiadta: a Debreceni Egyetemi Kiadó, az 1795-ben alapított
Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülésének a tagja
www.dupress.hu

Felelős kiadó: Karácsony Gyöngyi

A nyomdai munkálatokat
a Debreceni Egyetem sokszorosítóüzeme végezte 2016-ban

TARTALOM

Előszó..... 7

I. fejezet: A testnevelés és a sport aktuális kérdései az iskolákban és azok falain kívül

HAMAR PÁL, KARSAI ISTVÁN, SOÓS ISTVÁN:

Pedagógusi vélemények az iskolai testnevelés aktuális kérdéseiről 11

FINTOR GÁBOR:

Tanulói nézetek a mindennapos testnevelésről észak-alföldi általános iskolákban 24

BALOGH LÁSZLÓ, KISS MIHÁLY:

Merre tovább testnevelőtanár-képzés? 36

OROSZ RÓBERT, JÓNÁS PÉTER:

Új generáció – új szemléletek és utak a sporttehetség gondozásában 46

FENYŐ IMRE, RÁBAI DÁVID:

A sporttehetség-gondozás jogszabályi környezete – a sportakadémiák Magyarországon 65

KERESZTÉNY ISTVÁN, GREBA ILDIKÓ:

A testnevelési kategóriába sorolás helyzetelemzése egy kárpátaljai oktatási intézményben 89

II. fejezet: A testnevelés és a sport értékteremtő és -átadó szerepe

BODNÁR ILONA, PERÉNYI SZILVIA:

Értékháló az iskolai testnevelés körül 101

URBINNÉ BORBÉLY SZILVIA:

A testnevelők és a testnevelés tantárgy presztízse a megváltozott testkulturális környezetben 111

NAGY ÁGOSTON, FINTOR GÁBOR, URBINNÉ BORBÉLY SZILVIA:

Az egyetemi testnevelő tanárok tevékenységprofiljára ható testkulturális változások 123

HIDEG GABRIELLA:

Fair play, neked mit jelent? Kárpát-medencei fiatalok véleménye a fogalomról 139

NAGY BEÁTA ERIKA, KOVÁCS KAROLINA ESZTER: Serdülők egészségmagatartása a sport és családszerkezet függvényében.....	151
SORIN BUHAŞ: Sports and Physical Education – Determinants of Social Integration Among Students in Romania	163
 III. fejezet: A testnevelés és sport helyzete, szerepe a Kárpát-medencében	
KOVÁCS KLÁRA: Közép-kelet-európai hallgatók sportolásának szociokulturális jellemzői	175
KOZMA MIKLÓS, SZABÓ ÁGNES, HUNCSIK PÉTER: A budapesti egyetemisták sportolási szokásai – 2004–2014	187
LEPEŠ JOSIP, HALASI SZABOLCS, STAJER ANITA: A testnevelés és a sport egészségmegőrző hatása a vajdasági fiatalok értékrendszerében	199
DOBAY BEÁTA: Rekreációs sporttevékenységek jelenléte a szlovák felnőtt lakosság körében	209
GREBA ILDIKÓ, GREBA ANNA: A testnevelés és a sport presztízshelyzete Kárpátalja magyar középiskoláiban	219
Abstracts	237
Szerzőink	245

A testnevelés és a sport presztízshelyzete Kárpátalja magyar középiskoláiban

ABSZTRAKT

A rendszerváltás után eltelt 25 év alatt az ukrán közoktatásban óriási változások történtek. Ezek az átalakítások jelenleg is zajlanak. Ezen változások tükrében, amelyek az iskoláskorú gyermekek életében, ha csak közvetetten is, de döntő szerepet töltenek be, felkeltette érdeklődésünket a sport és a testnevelés presztízsének vizsgálata iránt. Felmérést végeztünk a kárpátaljai magyar iskolák tanulói körében azzal a céllal, hogy felderítsük, ők hogyan viszonyulnak a testneveléshez és a sporthoz, a testnevelés tantárgy milyen helyet foglal el az életükben és milyen tényezők befolyásolják ezeket (N = 108).

A vizsgálat eredményei azt mutatják, hogy a testnevelésórák és a testnevelést tanító pedagógusok megítélése kedvező a tanulók körében. A testnevelésórán kívüli sportolást illetően azt láthatjuk, hogy a tanulók többsége sportol rendszeresen, igaz, hobbiszinten. A nemek közt azonban eltérés van a fiúk javára a sportolási szokások tekintetében. Következésképpen a tanulók sportolási tevékenysége nemcsak irányított, szervezett keretek között valósul meg, hanem öntevékeny szabadidősport formájában is realizálódik.

Összességében elmondhatjuk, hogy a kárpátaljai iskolások körében a sport és a testnevelés presztízse magas, hiszen az órák iránti attitűdök döntően pozitívak, a rendszeren, heti több alkalommal sportoló diákok aránya magas.

Bevezetés

1991-ben, Ukrajna független állammá való kikiáltását követően az oktatásirányítási struktúra teljesen új irányt vett. A szovjet érából átöröklött oktatási irányzatokat fel kellett hogy váltsa az új ukrán nemzeti alapokra épített oktatáspolitikára (Orosz 2005; Kovács 2014a). 25 év alatt Ukrajnában három nemzeti alapprogramot fogadtak el: 1998-ban, 2009-ben és 2011-ben. Az oktatási reformtörekvések többé-kevésbé sikerültek, de a változtatások legjobban a tanárokat, diákokat, szülőket, iskolafenntartókat érintette. A tantervkészítőkre, a gyakorló testnevelő tanárookra óriási felelősség hárult az új nemzeti alapprogram kidolgozásában. 1998-ban megjelent az 1–11. osztályra kidolgozott testnevelési program, majd 2001-ben az 1–12. osztályra vonatkozó testnevelési tanterv, a kormányváltás után, 2009-ben az újabb oktatási reformokat követően ismét az 1–11. osztályos tanterv lépett életbe, amely 2011-ig volt érvényben. Ukrajnában bevezették minden évfolyamon a heti három testnevelésórát (Módszertani útmutatók...). E változások, melyek az iskoláskorú gyermekek életében, ha csak közvetetten

is, de döntő szerepet töltenek be, felkeltették érdeklődésünket a sport és a testnevelés presztízsének vizsgálata iránt.

Az iskolai testnevelés és sport azon tantárgyak egyike, amelyek csak nehézségek árán tudtak alkalmazkodni a központilag előírt tantervek anyagához és követelményrendszeréhez. A helyi tervezés megteremtette annak lehetőségét, hogy reális, megvalósítható tervek készüljenek, figyelembe véve a tantárgy központi kerettantervekben megfogalmazott legfőbb értékeit és céljait. A testnevelés jelenét és jövőjét alapvetően befolyásolja, hogy a testnevelő tanárok milyen hatékonysággal képviselik a tantárgy értékeit a helyi tervezés szintjein. Ahhoz, hogy a testnevelés legfőbb lényege – az egészséges életmódra nevelés – a gyakorlatot működtető elvvé váljék, az iskolai testnevelés és sport értékhozó szerepét ezen a szinten is ki kell nyilvánítani. Úgy is fogalmazhatnánk, hogy a pedagógiai program olyan iránytű, amely megmutatja, az iskola milyen irányba halad, milyen jövőt kínál a felnövekvő generáció számára fontos „tantárgynak”, az iskolai testnevelésnek és sportnak (Rétsági 2001).

Szent-Györgyi Albert 1930 novemberében az Országos Testnevelési Tanács kongresszusán a következőket mondta a sportról: „A sport, az nemcsak testnevelés, hanem a léleknek is a legerőteljesebb és legnemesebb nevelő eszköze. A sport fogalma azonban nem tévesztendő össze pusztán testi ügyességgel, a rekordhajhászással, a nyereségváddal és legutóbbiakkal együtt járó primadonnáskodásokkal. A sport elsősorban szellemi fogalom. Egy sportcsapat a társadalomnak kicsinyített képe, a mérkőzés az életért való nemes küzdelem szimbóluma. Itt a játék alatt tanítja meg a sport az embert rövid idő alatt a legfontosabb polgári erényekre: összetartásra, az önfeláldozásra, az egyéni érdek teljes alárendelésére, a kitartásra, a tettekrezségre, a gyors elhatározásra, az önálló megítélésre, az abszolút tisztességre és mindenekelőtt a »fair play«, a nemes küzdelem szabályaira” (Szent-Györgyi Albert 1930).

A sportolás első társadalmi funkciója abban rejlik, hogy segíthet egy egészségtudatosabb életvitel kialakításában. A rendszeres mozgást végzők könnyebben beláthatják, hogy a sportolás mellett például az egészséges táplálkozásnak, az élvezeti cikkek mellőzésének is be kell épülni az életmódjukba. A sportolás további funkciója a rekreáció elősegítése. Segít a munkahelyi, iskolai ártalmak következtében kialakult fizikai és mentális problémák megoldásában. A kutatási eredmények azt mutatják, hogy a fittebb, egészségesebb szervezetnek nagyobb a teherbírása. Éppen ezért az oktatási intézményeknek tudatosítaniuk kell, hogy mekkora a felelősségük a fiatalok nevelésében annak érdekében, hogy minél nagyobb és jobb legyen a teherbírásuk (Kovács 2014b).

Mára már megcáfolhatatlan tény, hogy rendszeres testedzés nélkül nincs sem fizikai, sem lelki egészség, ezért fontos, hogy a fiatalok észrevegyék a sport személyiségformáló és értékadó szerepét. Ez a felismerés jelentős mértékben hozzájárulhat ahhoz, hogy a szocializáció során egyre egészségesebb legyen a fiatal generáció a sportoláshoz, a megfelelő mennyiségű és minőségű fizikai aktivitáshoz (Kopp 1999). Különösen fontos a testnevelés és a sportolás egészségre gyakorolt hatásának, egészséges életmódra való szocializálásában betöltött szerepének vizsgálata Ukrajnában, hiszen statisztikai adatok igazolják az ukrán iskoláskorúak kifejezetten rossz egészségi állapotát.

Az Ukrán Nemzeti Orvostudományi Akadémia adatai szerint az utóbbi tíz évben az iskoláskorú gyermekek megbetegedési arányszáma 27%-kal emelkedett. Összességében az ukrán iskolások mindössze 7%-ánál (!) állapítható meg, hogy szervezetük funkcionális állapota kielégítő, és az iskoláskorú fiatalok csupán 30%-a (!) sportolhat korlátozás nélkül. Az iskolások 90%-ánál diagnosztizálnak különböző megbetegedéseket. Lényegesen gyakoribbá váltak a gyermekek tartási rendellenességei. A fiatalabb generáció körében drasztikusan növekszik a krónikus szívbetegség, a magas vérnyomás, az idegrendszeri betegségek, a csontritkulás, az ízületi gyulladás, az elhízás stb. Ez a helyzet elsődleges jelentőségű állami problémává lépett elő, amely adekvát megoldást sürget (Keresztény & Greba 2013). Ezek az eredmények pedig relevánssá tesznek egy olyan kutatást, amely a testnevelés és sportolás helyét, szerepét és presztízst vizsgálja az ukrán középiskolások körében.

Az ukrajnai (kárpátaljai) testnevelés és sport a rendszerváltás után

A rendszerváltás után eltelt 25 év alatt az ukrajnai közoktatásban óriási változások történtek. Ezek az átalakítások jelenleg is zajlanak. Az 1992-ben elfogadott „közoktatásról” szóló törvény értelmében az iskolák autonómiát kaptak és lehetőség nyílt nem állami intézmények, nemzetiségi gimnáziumok, líceumok alapítására is. Kárpátalján a középiskolai oktatás 1–11 év (4 + 5 + 2), a gimnáziumokban az 5–11. évfolyamon, a líceumokban a 8–11. évfolyamon zajlik a magyar nyelvű oktatás (is) (Az oktatásról...).

Az általunk is vizsgált régióban a 2014-es 15 379 tanulói létszámhoz képest 2015-ben 15 733 diák számára vette kezdetét magyar tannyelvű osztályban a tanév. Ami a régiókat illeti, a Felső-Tisza-vidéken 975 (tavaly 926), Ugocsában 2538 (tavaly 2453), Beregben 5643 (tavaly 5669), Ungban 3566 (tavaly 3317), a Munkácsi régióban pedig 3011 (tavaly 3014) volt a tanulói létszám. Ezek a számok sok mindenről árulkodnak. A történelmi Ugocsa, a mai Nagyszőlősi járás, lakosságának 25%-a magyar, míg a Munkácsi járásnak csak 10%-a, mégis több diák tanul a munkácsi körzet magyar osztályaiban, mint Ugocsában, ahol pedig kétszer annyi magyar tannyelvű iskola, osztály van (Orosz 2016).

Ukrajna függetlenné válása után néhány évig még a szovjetrendszerből átörökölt testnevelési programot használtuk. Az első, általános és középiskolákra kiterjedő, komplex testnevelési program 1998-ban jelent meg, de már ukrán nyelven, és a kötelező oktatási nyelv is az ukrán nyelv lett (A közoktatás testnevelési programja az 1–11. osztály részére, 1998).

A 2001-ben elfogadott legátfogóbb oktatási reform következtében a középiskolai tanulmányi idő 11 osztályról 12-re bővült, az értékelés pedig nem 1–5 pontig terjedt, hanem 1–12 pontig. Ez az oktatási reform komoly változásokat idézett elő a testnevelésben is: új 12 osztályra vonatkozó testnevelési tantervet kellett kidolgozni, teljesen át kellett alakítani az értékelési rendszert. Ez meg is történt, egyre-másra jelentek meg az újabb testnevelési és sportprogramok, szakkönyvek, különböző átdolgozott, központi-lag jóváhagyott és kiadott tantervek ukrán nyelven.

2009-ben viszont, a következő kormányváltás után, Ukrajnában visszavonták azt a rendeletet, ami a 12 osztályos középiskolai tanulmányokat illeti, így jelenleg a 11 osztályos érvényes. Az értékelés, az értékjegyek megmaradtak 1–12 pontig. Viszont az alsó tagozatban heti két testnevelésóra helyett hármat irányoztak elő, az 5–6–7. osztályokban heti 2,5 óra, a 8–9. osztályban három óra, a 10–11. osztályban két-két testnevelésóra kötelező. Két évvel később, 2011-ben minden évfolyamon (1–11.) egyformán heti három-három testnevelésóra lett elfogadva. Ukrajna Oktatási és Tudományos Minisztériuma reformpolitikájának köszönhetően radikális szemléletváltás történt a testnevelés és a sport oktatása ügyében, valamint a versenysport fejlesztése terén. Kilátásba helyezték a mindennapos testnevelés bevezetését is.

A testnevelés helyzete, szerepe a középiskolások körében

A testnevelés tantárgy – a többi tantárgyhoz hasonlóan – sajátos műveltség tartalommal bír, és elsődleges célja ennek átadása. Ebből a szempontból egy a tantárgyak közül. Ugyanakkor egyetlen a tantárgyak közül, amely elsősorban (de nem csak!) a test, a fizikum fejlesztésével foglalkozik. Ezért nagy jelentőségű az ukrán oktatásügy azon törekvése, hogy az általános iskola valamennyi évfolyamán bevezessék a mindennapos (heti öt) testnevelésórát, illetve a középiskolákban is biztosított legyen a testedzés minden nap.

A művelség tartalom sajátosságain túl a testnevelés tantárgynak az iskolai éveken túlmutató, kiemelkedő szerepe van az életmód alakításában. A testnevelés órán szerzett élmények, tapasztalatok, ismeretek – kiegészülve a családban, más tanórákon és a szabad időben szerettekkel – alapozzák meg azokat a szokásainkat, amelyek életmódunk részévé válnak. Az egészséges életmód elképzelhetetlen megfelelő mennyiségű mozgás nélkül. Az élményt adó, önként vállalt mozgáshoz viszont megfelelő mozgásismeret szükséges. A mozgástanuláshoz nélkülözhetetlen képességek és készségek fejlesztése, illetve a sportmozgások alapjainak megismerése is az iskolai testnevelés keretében zajlik (Krucevic 2008).

Rétsági (2015) állítása szerint az egészségre nevelés területén a testnevelés mindig is kiemelt szerepet játszott. Ugyanakkor a mindennapos testnevelés bevezetésével a tantárgy új dimenzióba került, új minőséget hozhat létre, hiszen a megfogalmazott célok képessé tehetik a műveltségi területet tanítókat a hatékonyabb egészségnevelésre, az egészségkultúra alapjainak megteremtésére. A 2012-es NAT szerint a testnevelés műveltségterület kiemelt célja, hogy a rendszeres fizikai aktivitás minden tanuló életében komoly szerepet kapjon, hogy a tanulókat élethosszig tartó, egészségtudatos, aktív életvezetésre szocializálja (Makszin 2014).

Borbély (2014) országos reprezentatív kutatásában megállapítja, hogy a mindennapos testnevelés bevezetését a felnőtt lakosság (a szülők) többsége is szükségesnek érte. Rétsági (2015) szerint a mindennapos testnevelés egyre nagyobb lehetőségeket teremt, és a tanórai testnevelés játssza a főszerepet a sport általi szocializációban.

Többek között Mikulán (2013) is azt fejt ki tanulmányában, hogy hosszú távon a mindennapos testnevelés kedvező hatást válthat ki. Így meglátásunk szerint lényeges annak vizsgálata, hogy mit gondolnak a tanulók a tantárgyról. A szubjektív szempontok azonban egyértelműen a program eredményességét mutatják, hisz a gyermekek többségének mozgástudatosságára motiválóan hat. Azonban nem sikerült bizonyítani, hogy a rendszeres testmozgással kialakul a napi szintű sportolási igény szükségessége (Tózsza-Rigóné Németh 2011), de a heti öt testnevelésóra hozzájárul a tanulók fizikai teljesítőképességének emelkedéséhez (Vári et al. 2012, idézi Fintor 2016). Ezen eredmények alapján mi is célul tűztük ki a kárpátaljai középiskolások testnevelésórákkal kapcsolatos attitűdjeinek vizsgálatát.

Elméletben mindenki tisztában van azzal, hogy mennyire fontos a gyermekek életében a testnevelés, a sport, a mindennapi mozgás. Úgy véljük, a gyermekek egészségnevelését a családi nevelésre építve elsősorban az iskolán belül lehet és kell megalapozni. A szülőkkel közösen az általános iskolában még nagy eséllyel lehetne egészségtudatos magatartást javítani, pótolni vagy jobb esetben csak csiszolni, finomítani. Kutatásunk célja az volt, hogy megkérdezzük az iskoláskorú tanulókat arról, hogy mennyire kedvelik a testnevelésórákat és hogyan viszonyulnak a sporthoz.

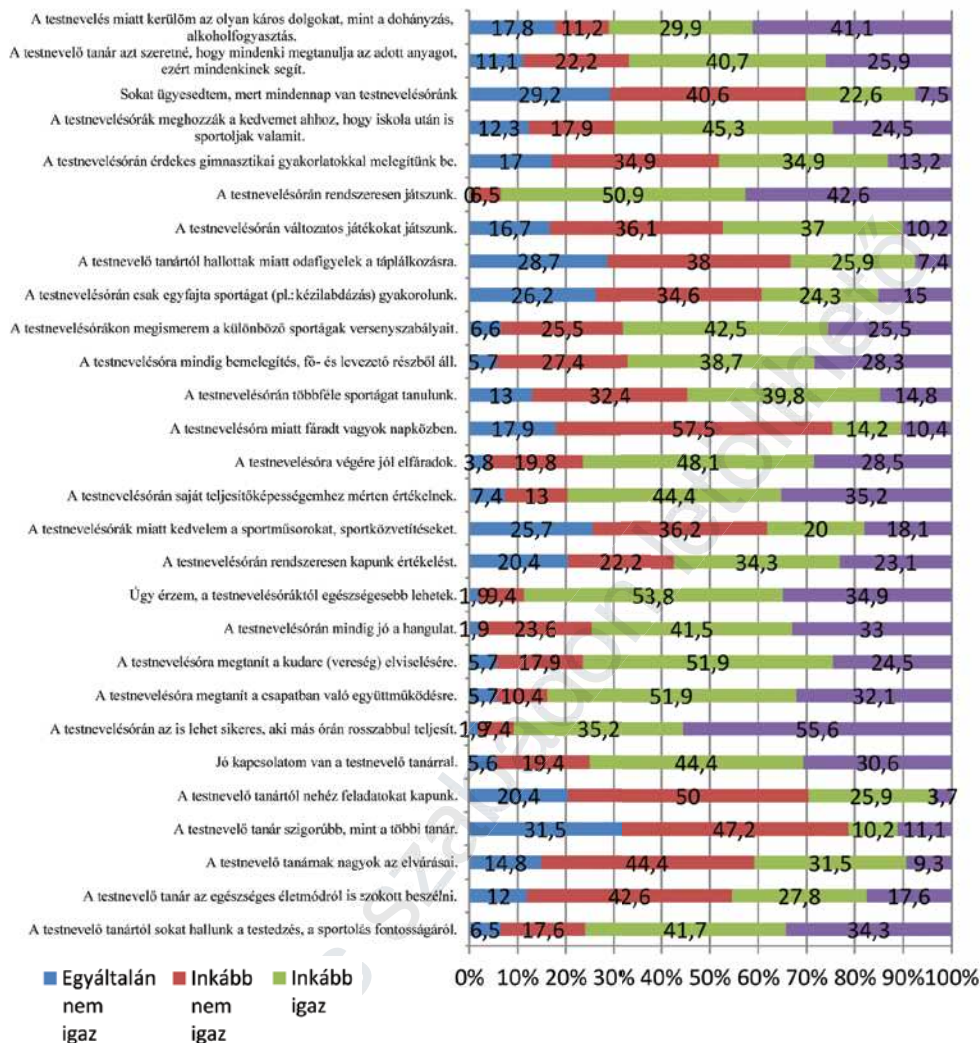
Minta és módszerek

Tanulmányunkban arra keressük a választ, hogy milyen lehetőségekkel, tartalmakkal jellemezhetőek a kárpátaljai középiskolások testnevelésórái, hogyan viszonyulnak ezekhez a diákok, mi jellemzi sportolási szokásaikat, motivációikat, s mindezekben milyen társadalmi tényezők játszanak szerepet. A legfontosabb magyarázó változók a nem, az iskola járása (beregszászi, nagyszőlősi, ungvári és huszti), az évfolyam, a szubjektív társadalmi-gazdasági helyzet (átlag alatt és fölött), illetve a szülők iskolai végzettsége (alacsony, közép, magas) volt. Kutatásunk során kérdőíves felmérést készítettünk Kárpátalja négy magyar kisebbség által lakta járásának hét középiskolájában. Ezek között volt hagyományos 1–9 és 1–11 évfolyamos iskola, nyolc évfolyamos gimnázium és három évfolyamos líceum. A mintavétel során arra törekedtünk, hogy minden olyan járásból kiválasszunk egy-egy iskolát, ahol többen él a magyar kisebbség, illetve szórványtérsegből is kerüljön be magyar tannyelvű iskola, de a minta nem tekinthető reprezentatívnak. A lekérdezés során csoportosan végeztük a kérdőívek kitöltését a 8., 9. és 10. évfolyamos diákok körében. Összesen 108 értékelhető kérdőívet kaptunk vissza az iskolákból.

A kutatás eredményei

A testnevelésórák jellemzői

Kutatásunkban egy 28 itemből álló kérdéssorral vizsgáltuk meg, hogy bizonyos kérdések, tartalmak milyen mértékben fordulnak elő a testnevelésórákon (1 egyáltalán nem ért egyet, 4 teljes mértékben egyetért az adott állítással). A legjellemzőbb tevékenység az órákon a játék, a diákok 93%-a nyilatkozott úgy, hogy rendszeresen játszanak a testnevelésórákon. Ez azonban nem jelent változatos játékokat a diákok több mint fele szerint. A diákok több mint 70%-a egyetért azzal, hogy a testnevelésórák megtanítanak a csapatban való együttműködésre, a kudarc elviselésére, hallanak az egészségkárosító szerek negatív és a sportolás pozitív hatásairól, 80%-a szerint az órák miatt egészségesebbek lehetnek, megfelelően értékelik teljesítményüket, és más órákhoz viszonyítva itt sikeresebbek lehetnek. Viszont ezért meg is kell dolgozni, hiszen a diákok több mint háromnegyede jól elfárad az óra végére (86%), ugyanakkor ez nem hat ki a nap további részére 75,4%-uk szerint. Szintén magas arányban (75%) kiemelik a jó kapcsolatukat a tanárral és a jó hangulatot az órákon, amiben az játszik szerepet, hogy többségük nem tartja túl szigorúnak a testnevelő tanárt, s nem gondolja, hogy túl nehéz feladatokat ad a diákoknak más tanárokhoz viszonyítva. Ugyanakkor többségük (70%) nem érzékeli, hogy ügyesedett volna a testnevelésórák hatására, nem néz emiatt több sportműsort, és a helyes táplálkozás sem kerül szóba kétharmaduk szerint, akárcsak a helyes életmód általánosságban véve (54,6%). Jól látható, hogy a testnevelésórákon elsősorban a testmozgáshoz kapcsolódó pozitív élmények, tevékenységek kerülnek előtérbe, a nevelő funkció magához a sporttevékenységhez, még inkább a játékhoz kapcsolódik, és ezek lényegéből fakad (fair play, együttműködés stb.), s hogy az egészséges életmódra való nevelés azon kívül, ami mindenképpen rontja a sportteljesítményt (káros szenvedélyek), háttérbe szorul. Az egyes állításokra adott válaszok megoszlásait az alábbi ábra tartalmazza.

1. ábra. A testnevelésórák jellemzőinek itemeire adott válaszok megoszlása (N = 105)

Forrás: saját kutatás

Fintor (2016) saját kutatásában a testnevelésórák jellemzőire adott állításokat klaszterelemzéssel csoportosította. Olyan csoportok jöttek létre, mint a tantárgyi ismeretek, az egészségtudatosság, a testnevelő szerepe, amelyek esetében az állításoknál átfedések nem megengedettek. Az állításokra adott válaszok átlagainak vizsgálatokor kiderült, hogy a diákok a legmagasabb átlaggal azt az állítást jelölték meg, amely a testnevelő segítőképességét mutatja az elsajátítandó tananyaggal kapcsolatban, illetve a saját teljesítményük sikerességére utal. Hasonló pozitív eredmény bontakozott ki a kárpátaljai adatfeldolgozás során is, amikor az órát olyannak tekintik, amelyen bárki lehet sikeres, még az is, aki más tantárgyból gyengébben teljesít. Az Észak-Alföld

régióban mért vizsgálat szerint a legkisebb átlagot az egy sportág megismerésére utaló állítás mutatta, amely azt igazolja, hogy a mindennapos testnevelésórák keretében a diákoknak valóban lehetőségük van többféle sportág megismerésére.

A testnevelés jellemzői faktorokra bontva

Saját vizsgálatunkban faktorelemzéssel csoportosítottuk a jellemzőket. A faktorelemzés során ezek a jellemzők hét faktorba rendeződtek. Az első faktorban az *egészséges életmódra nevelés* jelenik meg, ezért így neveztük el. A második faktorban a *testnevelésóra nehézségei* jelennek meg, mint a szigorú tanár vagy nehéz feladatok. A harmadik faktorban a testnevelés személyiség-, képességfejlesztő és nevelő hatásai, az ott szerzett pozitív élmények jelennek meg, ezért a *testnevelés pozitívumainak* neveztük el. A negyedik jellemzőben a testi fáradtság kap szerepet, így a *testnevelés miatti fáradtság* nevet kapta. A következő, a *testnevelés mint sport* faktor az egyes sporttevékenységek típusainak és fázisainak megjelenését tartalmazza az órákon. A következő változót egyetlen item, a helyes táplálkozásra való nevelés alkotja a tanár által (*a testnevelésóra hatása a táplálkozásra*). Az utolsó faktort a testnevelésórán előforduló játékok, játékoság jellemzi (*a testnevelés mint játék*). A faktorsúlyokat a melléklet 1. táblázata tartalmazza.

A testnevelés tartalmi társadalmi-demográfiai jellemzők mentén

A továbbiakban megnéztük, hogy milyen különbségeket találhatunk a testnevelés-órához kapcsolódó tartalmak mintázatai között a társadalmi-demográfiai tényezők mentén. Ha az iskolák járásai szerint vizsgáljuk meg a különbségeket, akkor azt láthatjuk, hogy két faktorban, a táplálkozás és a játék faktorában találhatunk szignifikáns különbségeket. Az egészséges életmódra való nevelés megjelenését a testnevelésórákon a legfiatalabbak érzékelik leginkább, s legkevésbé a 10. évfolyamosok. A testnevelésóra nehézségeit szignifikánsan nehezebben viselik az átlag alatt szubjektív anyagi helyzetben lévők, ők sokkal inkább kiemelik azt, hogy a testnevelésórákon nehéz feladatokat kell végezni, amelyek a számukra igen fárasztóak. Korábbi szakirodalmi kutatások igazolják, hogy a sportolásban erőteljes egyenlőtlenségek figyelhetők meg, s a sportban való részvétel tekintetében is hátrányos helyzetben vannak a rosszabb társadalmi-gazdasági helyzetben lévők (Földesiné & Gáldiné 2008; Perényi 2011; 2013; Dóczy 2014; Kovács 2012; 2015a; 2015b). Azt feltételezhetjük, hogy esetünkben a rosszabb szocio-kulturális helyzetben lévő fiatalok kevésbé vesznek részt szervezett/rendszeres sporttevékenységben, így a kötelező testnevelésórákat is megterhelőbbnek érzékelhetik.

Az ungvári járási iskolák tanulói érzékelik leginkább a testnevelés hatását a táplálkozási szokásaikra, a huszti és nagyszőlősi járási iskolák diákjai pedig a legkevésbé. Ugyanakkor a nagyszőlősi járási iskola diákjai és a 9. évfolyamosok véleménye szerint jellemzi nagyon sok játék a testnevelésóráikat, a játékok, szabályok fontos szerepet töltenek be az órákon. Ebben az előbbi esetben a tornaterem hiánya játszhat szerepet, mert így az udvaron kell megoldani az órákat, télen pedig az osztályteremben, a 9.-esek esetében pedig a tantervi sajátosságok ezen az évfolyamon. A játékos foglal-

kozások a beregszászi járási és 8.-osok szerint jellemzi legkevésbé az órákat. A többi változó és faktor mentén nem találtunk szignifikáns különbségeket. A faktorszokórok átlagait az alábbi, 1. számú táblázat tartalmazza.

1. táblázat. A testnevelésórák jellemző faktorainak átlagai a társadalmi-demográfiai tényezők mentén (faktorszokórok)

		Egészséges életmód	Testnevelésóra nehézségei	Testnevelés pozitívumai	Testnevelés miatti fáradtság	Testnevelés mint sport	Testnevelés hatása a táplálkozásra	Testnevelés mint játék	n
Iskola járása	Beregszászi	-0,21	-0,11	-0,10	0,21	0,20	-0,11*	0,24*	33
	Ungvári	0,25	-0,19	0,23	-0,13	-0,16	0,38*	-0,23*	37
	Nagyszőlősi	-0,18	0,52	-0,005	-0,36	0,29	-0,29*	0,51*	14
	Husztói	0,01	0,19	-0,24	0,13	-0,23	-0,31*	-0,33*	20
Évfolyam	8	0,22*	-0,09	0,13	-0,01	-0,12	0,16	-0,29*	48
	9	0,18*	-0,13	0,20	0,13	0,24	0,13	0,85*	13
	10	-0,30*	0,14	-0,13	0,008	0,02	-0,20	0,78*	42
Szubjektív anyagi helyzet	Átlag alatt v. átlagos	0,0009	0,19*	0,09	0,004	-0,01	-0,001	0,001	69
	Átlag fölött	0,002	-0,037*	-0,17	-0,02	0,04	0,03	-0,01	34

Forrás: saját kutatás

* $p < 0,05$

A testnevelés kedveltsége

A továbbiakban azt néztük meg, hogy hogyan viszonyulnak a testnevelésórákhoz a kárpátaljai diákok. Azt láthatjuk, hogy összességében szeretik, hiszen több mint 90%-uk nagyon szereti vagy szereti ezeket az órákat, s mindössze 10 középiskolás nyilatkozott úgy, hogy nem. A testnevelésóra iránti attitűdöket jól mutatja, hogy szokott-e hiányozni a diákoknak, ha elmarad. Adataink alapján azt mondhatjuk, hogy többségük pozitívan áll az órákhoz, mert mintegy kétharmaduk (65,7%) szerint szokott nekik hiányozni, ha elmarad. Azok esetében, akiknek nem, a legfőbb ok, hogy nem szeret megizzadni (8 fő) vagy nem szeret átöltözni (6 fő). Ezekben az infrastruktúráls lehetőségek hiánya is szerepet játszhat (nincs öltöző, zuhanyzó az iskolákban), hiszen minden harmadik válaszadó iskolájában még tornaterem sincs (29,8%-uk jelezte, hogy nem tornateremben szokott lenni a testnevelésóra). 74, illetve 79,8%-uk jelölte meg, hogy többségében a sportudvaron vagy az iskola udvarán tartják meg az órákat, 32,7%

nyilatkozott úgy, hogy az osztályban, 16,3% szerint az iskolán kívüli területen (utcán), 13,5%-uk szerint tornaszobában. A diákok 48,1%-ának lehetősége van a település egyéb sportpályáját használni.

A testnevelésórák kedveltségének változóját 0-tól 100-ig tartó skálává alakítottuk át, ahol 0 jelöli, ha egy diák egyáltalán nem, 100 pedig, ha nagyon szereti az órákat, majd megnéztük a különböző társadalmi-demográfiai változók mentén a különbségeket. Azt láthatjuk, hogy a fiúk lényegesebben jobban szeretik a testnevelésórákat (82,4 pont), mint a lányok (62,5 pont), ami összhangban van korábbi a régióban és nemzetközi kutatási eredményekkel. Fintor (2014) az Észak-Alföld régióban mért kutatásában azt találta, hogy a testnevelés tantárgy kedveltségére adott válaszok átlagos értéke mindkét nem esetében magas. A nemek közti kedveltség esetében azonban szignifikáns eltérés mutatható ki hasonló módon, mint Kárpátalján. A kedveltség nemek közti különbsége igazolja azt, hogy a diákok esetében a fiúk magasabb fokú kedveltsége a testnevelés tantárgy iránti még mindig kiemelkedő a lányokéhoz képest, amit a korábbi szakirodalmi vizsgálatok is igazolnak. Hasonló módon vélekedik Hamar és Karsai (2008), akik keresztmetszeti elrendezésben vizsgálták a testneveléshez kötődő affektivitást. Ez alapján a fiúk elfogadóbb hozzáállást mutatnak, mint a lányok, továbbá a pozitív érzelmi telítettség elsősorban a lányok körében nagymértékben csökken az életkor előrehaladtával.

Évfolyamonként is szignifikáns különbségeket találtunk: az évfolyamok növekedésével egyre kevésbé kedvelik a kárpátaljai középiskolások a testnevelésórákat (77,6, 76,6 és 65,4 pont). Ebben az is szerepet játszhat, hogy a 10. évfolyamon már heti három testnevelést kell teljesíteni, amit talán tehernek tekintenek a diákok, főleg, ha figyelembe vesszük, hogy ez az érettségi előtti utolsó évfolyam. Az ungvári és huszti járási iskolák diákjai szeretik leginkább az órákat (79,1 és 72,8 pont), s a nagyszőlősi diákok a legkevésbé (59,1), ami ismét az infrastrukturális lehetőségek hiányára vezethető vissza. A beregszászi járási iskolások 69 pontot értek el. A társadalmi háttérváltozóknak nincs hatásuk ebben a kérdésben.

Fintor (2016) kutatásában a kialakított csoportoknál a testnevelés tantárgy kedveltsége szempontjából is vizsgálta az eredményeket. Megállapítható, hogy az eredmények hasonlóak a helyi vizsgálatok eredményeivel, vagyis a fiúk egyértelműen jobban kedvelik a testnevelésórákat, mint a lányok. Azok, akik nagyon szeretik a testnevelés tantárgyat, a legmagasabb értékkel a testnevelő szerepét jelölték meg. Valószínűleg a testnevelő befolyása jelenik meg náluk leginkább motíváló tényezőként a tantárgyi kedveltség tekintetében. Azok, akik „csak” szeretik a tantárgyat, náluk a leginkább az egészségtudatosság szerepe emelkedik ki. Azok, akik nem szeretik az órákat, náluk a tantárgyi ismeretekre vonatkozó állítások jelennek meg magasabb átlaggal. Ők azok, akik leginkább kritikusai az órának, akiknek sok a tantárgyi ismeret, amit az órán kell elsajátítaniuk. Megállapítható, hogy a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei és a kárpátaljai vizsgálatok alapján a testnevelők szerepe, a testnevelés és sport jótékony hatása az egészségre kiemelten jelennek meg a tanulók válaszaiban.

A sportolás jellemzői a kárpátaljai középiskolások körében

A továbbiakban azt vizsgáltuk meg, hogy mi jellemzi a kárpátaljai középiskolások sportolási szokásait. Azt láthatjuk, hogy a diákok több mint fele legalább háromszor sportol a testnevelésórán kívül (56,5%), heti kétszer 21,03%, egyszer 14,8%, egyáltalán nem pedig mindössze nyolc fő. A nemek között találtunk szignifikáns különbséget a sportolás gyakoriságában: a fiúk körében nagyobb arányban vannak olyanok, akik hetente legalább háromszor (fiúk: 67,3%, lányok: 46,45) vagy kétszer sportolnak (23,1% és 19,6%), viszont több lány mozog csak hetente egyszer (26,8%, szemben a fiúk 1,9%-ával), az egyáltalán nem sportolók körében pedig egyenlő számban vannak fiúk és lányok (7-7 fő).

Jól mutatja a rendszerváltás utáni diákélsport intézményrendszerének leépülését, főleg a perifériás térségekben, mint amilyen Kárpátalja is, hogy alig vannak olyanok, akik versenyszerűen sportolnának, mindössze nyolc fő (focista, teniszező, táncoló, kosárlabdázó, atletizáló, kézilabdázó), 14 fő iskolai sporttevékenységben, a többiek pedig hobbisportban vesznek részt (79,2%). Szignifikánsan többen vannak a szabadidő-sportolók a 10. és 8. évfolyamon (90,7% és 76%), az iskolai és egyesületi versenysportban pedig a 9. évfolyamosok vesznek részt a leginkább (mindkét esetben 23,1%). Más változókkal nem találtunk szignifikáns összefüggést.

De milyen tényezők játszanak szerepet a sportmotivációkban? A továbbiakban erre keressük a választ. Úgy tűnik, a sportmotivációjukban elsősorban emocionális tényezők játszanak szerepet, mert a diákok döntő többsége (84,5%) ért egyet azzal, hogy azért sportol, mert megtetszett neki ez a tevékenység. Azonban az érett gondolkodás elemei is megjelennek a motivációikban: 61,5%-uk szerint azért sportol, mert hosszú távra gondolkodik, egész életében szeretne sportolni, s ehhez úgy vélik, minél hamarabb be kell építeni a rendszeres testmozgást mindennapjaikba. Az oktatási intézmények fontos szerepét igazolja az az eredmény, hogy ezután a legnagyobb arányban (47,6%) azt jelölték meg, hogy az iskolában űzhető az általuk végzett sporttevékenység. A legkevésbé játszik szerepet a szülők jelenlegi sportolása és tanácsa (13,6% és 28,3% szerint), illetve a tv (26,2%).

A fiúk és a felsőfokú végzettséggel bíró szülők gyermeke számára erősebb motiváló erővel bír a szülők tanácsa a sportolásra, ami jól mutatja azt, hogy ezek a szülők tudatosan nevelik gyerekeiket a sportolás fontosságára, s nagy valószínűséggel többet is tudnak áldozni erre, hiszen az átlag feletti anyagi helyzetben lévők esetében szintén erősebben megjelenik ez a motivációs tényező. Ez pedig jól igazolja a sportolás társadalmi, gazdasági és kulturális beágyazottságát (Földesiné & Gáldiné 2008; Dóczy 2014). Szintén a fiúknak fontosabb a barátok sportolása, az iskolai lehetőségek, mint a lányoknak. Évfolyamonként is találtunk szignifikáns különbségeket: a 9. évfolyamosok között vannak a legnagyobb arányban, akik hosszú távon gondolkodnak a sportolással kapcsolatban, a 8. évfolyamosok között pedig olyan diákok, akik a tanárok, testnevelők hatására sportolnak. Szintén a tanárok szerepének van erőteljes hatása a

diákok testnevelésórán kívüli testmozgásában az ungvári iskolások esetében, míg a beregszászi iskolások körében erőteljesebben jelenik meg a televízió és az internet hatása. A szignifikáns összefüggéseket mutató eredményeket az alábbi, 2. táblázat foglalja össze.

2. táblázat. A sportmotivációk és társadalmi-demográfiai háttérváltozók szignifikáns összefüggései (az igaz válaszlehetőségek százalékai) (N = 108)

		Mert a szüleim tanácsolták	Mert a tanárim, testnevelő tanárom, edzőm tanácsolta	Mert a barátaim is sportolnak	Mert a az iskolában üzhető	Mert a televízióban megtett	Mert az interneten megtett	Mert hosszú távon gondolkodom, egész életemben szeretnék sportolni
Nem	Fiú	39,2		60	58			
	Lány	18,2		32,1	37,7			
Anyai iskolai végzettsége	Alap	7						
	Közép	40						
	Magas	50						
Apai iskolai végzettsége	Alap	7,9						
	Közép	34						
	Magas	64,3						
Szubjektív anyagi helyzet	Átlag alatt	22,1						
	Átlag felett	39,5						
Évfolyam	8.		49					49
	9.		15,4					76,9
	10.		22					72,5
Iskola járása	Beregszászi		15,7			36,4	57,6	
	Ungvári		50			24,2	29,7	
	Nagyszőlősi		30,8			8,3	33,3	
	Husztai		35			5	25	

Forrás: saját kutatás

*Az aláhúzva közölt értékek arra utalnak, hogy a táblázat azon cellájába jóval többen kerültek, mint amennyi véletlen elrendeződés esetén várható lett volna.

Összegzés

Tanulmányunkban megvizsgáltuk a kárpátaljai magyar középiskolások testneveléshez kapcsolódó attitűdjeit, a testnevelésórák tartalmi és formai jellemzőit, illetve a sportolási szokásokat. Azt láthatjuk, hogy a diákok döntő többsége szereti a testnevelésórákat, úgy értékeli, hogy fontos szerepet tölt be az egészséges életmódra való nevelésükben, a játék- és mozgásszükségleteiknek kielégítésében, s olyan sikerélmények elérésében, amiket más esetben (órákon) akár nem tapasztalának meg. Kiemelkedő szerep jut a testnevelő tanárnak, aki a további sportolásra való ösztönzésben is fontos szerepet tölt be. A testnevelésórákhoz kapcsolódó kérdésekben elsősorban nemeként, iskolánként és évfolyamonként találtunk szignifikáns különbségeket, a társadalmi háttér szinte alig játszik szerepet. A sportmotivációkban azonban a magasabb kulturális és gazdasági tőkével bíró szülőknek kiemelkedő jelentőségük van. Eredményeink hozzájárulnak ahhoz, hogy a testnevelésórák olyan pedagógiai tartalmakkal legyenek megtöltve, s olyan sportprogramok legyenek Kárpátalján, amelyek kielégítik a diákok igényeit, s ha ezekhez a megfelelő infrastrukturális és személyi háttér biztosított, akkor csökkenhet az oly magas fizikai problémákkal küzdő ukrain fiatalok aránya.

Hivatkozott irodalom

- Borbély, Sz. (2014). As parents see physical education (PE) from a representative survey's point of view. In Karlovitz J. T. (szerk.): *Mozgás, környezet, egészség* (pp. 39–54). Komarno, International Research Institute. Forrás: <http://www.irisro.org/health2014dec/14UrbinneBorbelySzilvia.pdf>. Utolsó letöltés: 2015. 06. 20.
- Dóczy T. (2014). Sport és hátrányos helyzet. In Dr. Gál A., dr. Dóczy T., Sáringerné dr. Szilárd Zs. (szerk.): *Társadalmi befogadás a sportban és a sport által (szociális inklúzió)* (pp. 37–92). Budapest, Magyar Sportmenedzsment Társaság, Magyar Sporttudományi Társaság.
- Fintor G. (2014). Testmozgás a közösségben, avagy a mindennapos testnevelés jelenléte Szabolcs megyében. In Juhász E. (szerk.): *Közösségi Művelődés – Közösségi Tanulás* (pp. 67–79). Debrecen, Debreceni Egyetem BTK, Neveléstudományok Intézete.
- Fintor G. (2016). Tanulói nézetek a mindennapos testnevelésről észak-alföldi általános iskolákban. In Kovács K. (szerk.): *Értéktanteremtő testnevelés. Tanulói nézetek a mindennapos testnevelésről észak-alföldi általános iskolákban* (pp. 24–35). Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó.
- Földesiné Szabó Gy. & Gáldiné Gál A. (2008). Válaszutó előtt a sportpolitika. *Magyar Sporttudományi Szemle*, 9, 4–10.
- Hamar P. & Karsai I. (2008). Az iskolai testnevelés affektív jellemzői 11–18 éves fiúk és lányok körében. *Magyar Pedagógia*, (2), 135–147.
- Kopp M. (1999). A mentálhigiénés megelőzés alapelvei. *Népegészségügy*, 2 (80), 4–21.

- Kovács K. (2012). The role and importance of sport in students' lives at the University of Debrecen. *Hungarian Educational Research Journal*, (1). Forrás: <http://herj.hu/2012/03/kovacs-klara-a-sport-helye-es-szerepe-a-debreceeni-egyetemistak-eletemben/>. Utolsó letöltés: 2016. 08. 31.
- Kovács K. (2014a). The Bologna Process in Ukraine. In Kozma T., Rébay M., Óhidy A. & Szolár É. (eds.): *The Bologna Process in East-Central Europe* (pp. 321–354). Wiesbaden, Springer VS.
- Kovács K. (2014b). A sportolás, mint a tanulás és nevelés színtere. In Juhász E. (szerk.): *Tanuló közösségek, közösségi tanulás – A tanuló régió kutatás új eredményei* (pp. 213–236). Régió és oktatás X. Debrecen, CHERD-H.
- Kovács K. (2015a). *A sportolás mint támogató faktor a felsőoktatásban*. Oktatáskutatók könyvtára 2. Debrecen, CHERD-H (ISBN 978-963-473-810-7).
- Kovács K. (2015b). Magyarországi és romániai hallgatók sportolási szokásait meghatározó szociokulturális tényezők. In Kozma T., Kiss V. Á., Jancsák Cs. & Kéri K. (szerk.): *Tanárképzés és oktatáskutatás* (pp. 673–685). Debrecen, Magyar Nevelés- és Oktatáskutatók Egyesülete.
- Krucevic, T. J. (2008). *Теорія і методика фізичного виховання* [A testnevelés elmélete és módszertana]. Kijev, Olimpijszka literatura.
- Makszin I. (2014). *A testnevelés elmélete és módszertana*. Pécs, Dialóg Campus Kiadó.
- Mikulán R. (2013). Az iskolai testnevelés szerepe és jelentősége az egészségfejlesztésben. *Új Pedagógiai Szemle*, 63 (7–8), 48–69.
- Orosz I. (2005). *A magyar nyelvű oktatás helyzete Kárpátalján az ukrán államiság kialakulásának első évtizedében (1989–1999)*. Ungvár, Poliprint.
- Orosz I. (2016). *Oktatási innovációk lehetőségei Kárpátalján a kárpátaljai magyar nyelvű/magyar nyelvi oktatás helyzetének függvényében*. Nemzetközi Tudományos Pedagógiai-Pszichológiai Konferencia 2016. április 14–15., Beregszász.
- Perényi Sz. (2011). Sportolási szokások – Sportolási esélyek és változástrendek. In Bauer B. & Szabó A. (szerk.): *Arctalan (?) nemzedék. Ifjúság 2000–2010* (pp. 159–184). Budapest, Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet.
- Perényi Sz. (2013). Alacsonyán stagnáló mozgástrend: a fizikai inaktivitás újratermelődése. In Székely L. (szerk.): *Magyar Ifjúság 2012* (pp. 229–249). Budapest, Kutatópont.
- Rétsági E. (2001). *Kézikönyv az iskolai testnevelés tanításához (5–8 oszt.)*. Pécs, Dialóg Campus Kiadó.
- Rétsági E. (2015). MT – Minőségi Testnevelés, avagy Mindenki Testnevelése. Mindenki Testnevelése, avagy Minőségi Testnevelés (Elméleti alapok). In Révész L. & Csányi T. (szerk.): *Az iskolai testnevelés és sport tudományos alapjai* (pp. 36–83). Budapest, Magyar Diáksport Szövetség.
- Szent-Györgyi A. (1930). Az iskolai ifjúság testnevelése. *Testnevelés*, (3), 928–933.
- Keresztény I. & Greba I. (2013). A tanulók egészségcsoportokba való besorolásának problémái. IV. Országos Tudományos-gyakorlati Konferencia „Pedagógia innovációk a szakoktatásban” tanulmánykötete (pp. 155–165). Ungvár, UNE.

- Тóзса-Рігонé Нémeth J. (2011). *A mindennapos testnevelés komplex programja Hódmezővásárhelyen 2005–2009-ig: Megvalósulás, hatékonyságvizsgálat, szoftverfejlesztés*. Doktori értekezés. Szegedi Tudományegyetem Neveléstudományi Doktori Iskola.

Dokumentumok

- Концепція Загальнодержавної цільової соціальної програми „Здорова нація” на 2009–2013 роки / Розпорядження Кабінету Міністрів України від 21 травня 2008 р. №731-р. [„A nemzet egészsége” 2009–2013 évben állami szociális program koncepciója. / Ukrajna Miniszteri Kabinetének határozata 2008. május 21. №731-p.] Forrás: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/731-2008-p>. Utolsó letöltés: 2016. 08. 31.
- Методичні рекомендації вивчення навчального предмета «Фізична культура»ЗНЗ у 2011/2012 навч. Році / Фізичне виховання у школі - №4.- 2011. [Módszertani útmutatók a testnevelés oktatásához a 2011/2012. tanévben / Testnevelés az iskolában. №4.–2011.]
- Інструкція про розподіл учнів на групи для занять на уроках фізичної культури / Наказ Міністерства охорони здоров’я України та Міністерства освіти і науки України від 20.07.2009 №518/674. [„A tanulók egészségügyi csoportokba való beosztása a testnevelési foglalkozásokon” / Ukrajna Egészségügyi Minisztériumának és Ukrajna Oktatási és Tudományos Minisztériumának határozata 2009. 07. 20. №518/674.] Forrás: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0773-09>. Utolsó letöltés: 2016. 08. 31.
- Про забезпечення медико-педагогічного контролю за фізичним вихованням учнів у загальноосвітніх навчальних закладах / Наказ Міністерства охорони здоров’я України та Міністерства освіти і науки України від 20.07.2009 №518/674. [Az oktatási intézmények tanulóinak orvosi ellenőrzésének megszervezése // Ukrajna Egészségügyi Minisztériumának és Ukrajna Oktatási és Tudományos Minisztériumának határozata 2009. 07. 20. №518/674.] Forrás: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0772-09>. Utolsó letöltés: 2016. 08. 31.
- Програми для загальноосвітніх навчальних закладів “Фізична культура” 1-11 класи. (1998) [A közoktatás testnevelési programja a 1–11. osztály részére]. Kijev, Perun Kiadó.
- Концепція національного виховання // Київ, Рад. шк. – 1995.– №6.– С. 18–25. (1995) [A Nemzeti Oktatás Koncepciója]. Kijev, Radjanszka skola.
- Про освіту: Закон України зі змінами і доповненнями від 23 березня. -1996. №100 / 96 // Відомості Верховної Ради України. - 1996. - №21. -С. 253-278. [Az oktatásról: változások és bővítmenyek az Ukrán Törvényben. 1996. március 23. №100 / 96 // Az Ukrán Legfelsőbb Tanács közleménye. 1996. №21.- P. 253- 278.]

Melléklet

1. táblázat. A testnevelésórák tartalmi jellemzőinek mintázata (faktorsúlyok) (N = 108)

	Egészséges életmód	Testnevelésóra nehézségei	Testnevelés pozitívumai	Testnevelés miatti fáradtság	Testnevelés mint sport	Testnevelés hatása a táplálkozásra	Testnevelés mint játék
A testnevelő tanártól sokat hallunk a testedzés, a sportolás fontosságáról.	1,030						
A testnevelő tanár az egészséges életmódról is szokott beszélni.	,638						
A testnevelő tanárnak nagyok az elvárásai.		-1,031					
A testnevelő tanár szigorúbb, mint a többi tanár.		-,581					
A testnevelő tanártól nehéz feladatokat kapunk.		-,362					
Jó kapcsolatom van a testnevelő tanárral.			,616				
A testnevelésórán az is lehet sikeres, aki más órán rosszabbul teljesít.			,606				
A testnevelésóra megtanít a csapatban való együttműködésre.			,542				
A testnevelésóra megtanít a kudarc (vereség) elviselésére.			,509				
A testnevelésórán mindig jó a hangulat.			,474				
Úgy érzem, a testnevelésóráktól egészségesebb lehetek.			,458				
A testnevelésórán rendszeresen kapunk értékelést.			,422				
A testnevelésórák miatt kedvelem a sportműsorokat, sportközvetítéseket.			,418				
A testnevelésórán saját teljesítőképességemhez mérten értékelnek.			,376				
A testnevelésóra végére jól elfáradok.				,741			
A testnevelésóra miatt fáradt vagyok napközben.				,449			

	Egészség-élet-mód	Testnevelésóra nehézségei	Testnevelés pozitívumai	Testnevelés miatti fáradtság	Testnevelés mint sport	Testnevelés hatása a táplálkozásra	Testnevelés mint játék
A testnevelésórán többféle sportágat tanulunk.					-,654		
A testnevelésóra mindig bemelegítés, fő- és levezető részből áll.					-,459		
A testnevelésórákon megismerem a különböző sportágak versenyszabályait.					-,448		
A testnevelésórán csak egyfajta sportágat (pl.: kézilabdázás) gyakorolunk.					,448		
A testnevelő tanártól hallottak miatt odafigyelek a táplálkozásra.						,709	
A testnevelésórán változatos játékokat játszunk.							-,593
A testnevelő tanár azt szeretné, hogy mindenki megtanulja az adott anyagot, ezért mindenkinek segít.	,375						-,439
A testnevelésórán rendszeresen játszunk.							-,396

Forrás: saját kutatás

Abstracts

PÁL HAMAR, ISTVÁN KARSAI, ISTVÁN SOÓS: *Teachers' views on the contemporary issues of school physical education*

Today, physical education is not one of the most popular subjects amongst students. Physical education teachers undertake a limited role only in “educating the body” of students that is due to a perceived lack of pedagogical knowledge. In our study, we investigated the circumstances of physical education teachers in comparison with other disciplines. We also aimed to learn whether central arrangements exist to provide a transition between compulsory physical education and extracurricular sporting activities. In our cross sectional research design, a questionnaire was used for data collection employing stratified group sampling ($n = 1161$). Our survey took place in the school year of 2013–2014. Data were analysed using descriptive statistics to identify frequencies of data, Chi-square and Fisher Exact tests were then employed to test for significance. The respondents' positions suggested that the status of physical education sits below that of other teaching disciplines. According to a quarter of the PE teachers sampled, their circumstances are worse than those of other teachers. Furthermore, the transition between compulsory PE and extracurricular sports is not satisfactory.

GÁBOR FINTOR: *Students' views about everyday physical education in elementary schools of the Region of the Northern Great Plain*

In Hungary, introduction of everyday physical education was considered to be a significant change in educational policy regarding physical education in schools. Therefore, the main aim of our work is to uncover the changes of the “Physical education and sports” content area. On one hand, we were analyzing the popularity of physical education as school subject. On the other hand, conforming to the goals of the NAT 2012 (National Core Curriculum), we were seeking the answers to the question what kind of positive and negative values and attitudes are present among the school children in connection with everyday physical education ($n = 1074$).

Our results clearly show that a very high percentage of students (95%) like physical education classes. However, we discovered significant differences when examining this question separating genders; boys like physical education notably more ($p = 0,000$). The role of physical education teachers and educators, acting as motivating factors appear with outstanding importance in our survey.

LÁSZLÓ BALOGH, MIHÁLY KISS: *Which way to go PE teacher training?*

The main purpose of this study to define and identify the goals of physical education teacher everyday physical education lessons, and possible implications for the future. Thus, we hope we may contribute to the mutual cooperation of experts from other co-sciences who are interested in physical education.

RÓBERT OROSZ, PÉTER JÓNÁS: *New generation – New approaches and ways in sport talent management*

The aim of the study is to describe changes in talent management that are necessary as a result of the complex development of systems in sports from the view of educational psychology by investigating sports in a wider context. Since different generations have different psychological characteristics, different educational psychological approaches might be necessary while dealing with them. In this study we introduce some psychological theories on the basis that we consider doing sports an important part of life, as it supports individual self-actualization during the development of systems. We also describe concepts dealing with characteristics of personal psychological and social behaviour that are typical of different generations. These concepts confirm that each generation has its own different psychological characteristics, therefore a change in approach is necessary. We make a difference between pedagogical approaches focusing on development and performance, and approaches focusing on the need of self-actualization and expectations. Finally, as an example of an integrative approach on talent management we describe a practical program: a camp for people talented in sports, organized as part of the programme 'Tehetséghidak' (bridges of talent), since it focuses both on development and self-actualization.

IMRE FENYŐ, DÁVID RÁBAI: *Law environment of sport talent management – the sport academies in Hungary*

The aim of this study is to examine the law environment of football academies in Hungary and documents indicated on the website availability, particularly with regard to the existence of the deed of foundation. In addition, our aim is still to analyze the attitude of the Hungarian Football Federation (henceforward HFF) towards academies from the aspect of what documents available even for them they make references with to the operation and regulation of academies. Our question is whether the HFF makes any reference to the legal embeddedness of academies, if yes, in what way. Another further research question is what quality of website football academies have, and if there are considerable differences between academies, mainly considering the question of recruitment. As a method we used document analyses, we reviewed the websites of football academies and the documents of HFF access to public, and the public education Act.

Based on our research results it can be claimed that there are only few academies that make their memorandum accessible and readable, besides HFF makes only a reference to the academies in a document. In terms of the websites of academies also great differences were observed, some academy has not its own website, either.

ISTVÁN KRESZTÉNY, ILDIKÓ GREBA: *Analysis of student ranking in PE categories in a Transcarpathian school*

The article deals with current problems of physical training which are related to the health of younger school age children, the distribution of the learning process groups and their imperfections with a case study based on a teaching observation. In addition, the article deals with the most frequent disease of children of special and preparatory groups and with the implementation of a differential approach during special and preparatory groups.

ILONA BODNÁR, SZILVIA PERÉNYI: *Value network around the school Physical Education*

The introduction of daily physical education – in addition to its effect on physical condition of children and youth – was also supported by the belief that sport has a capacity to contribute to the development of social and moral values. The value system around physical education has a decisive role in formulating students' experiences of moving and the joy of moving. Specifically, whether sport is good or bad for them, it represents a value for them or not. The values directly transferred, lifelong sustainability of sporting activity and the development motion wealthy lifestyle and automation of the transfer is in the center of attention. This paper in connection to the introduction of daily physical education uses social science theories, national and international research findings to challenge these issues and build bridges to practical implementation.

SZILVIA BORBÉLY: *Prestige of physical education teachers and physical education as school subject in the changed environment of body culture*

In 2002, one third of the whole population in Hungary thought that teachers and educators have very high influence on how the future of Hungary will be formed in the next decades (Cs. Czahesz & Rado 2003). Besides the general assessment of the role and situation teachers occupy, which includes the survey of professional prestige of different teachers groups, we especially emphasize the assessment of physical education teachers, which is explained by their significance following the introduction of everyday physical education in 2012. With assigning different jobs and professions to a certain hierarchy, we are presented with a symbolical power which shows us the “symbolical”, or, real power of different professions. The prestige hierarchy can only be interpreted in such circumstances where for example those of lower status respect those of higher status, they seek their company and they treasure these connections. Those human contacts that are formed during the symbolic formation of prestige can be beneficial for those affected, they can be helpful in forming styles, and in return, these can also be used for converting them and using them in order to further increase prestige (Léderer 1977; Maár 2002).

The aim of our survey is to examine what kind of prestige physical education teachers and physical education as school subject have in this changed environment; besides, we also aim to know whether there is consensus in connection with the agreement on the introduction of everyday physical education in different fields of education. Our

survey was conducted in the spring of 2016 in educational institutions of the Region of the Northern Great Plain, with the help of a self-made questionnaire (n = 230) in connection with the prestige of teachers and educators, and the social acceptance of everyday physical education and other school subjects.

Our results show that regarding the social acceptance of different professions those that usually appear in professional literature are also prominent here, although there is no visible sign of the hierarchy of different educational levels. Furthermore it can be stated that educators and teachers underestimate themselves when assessing the social acceptance of their profession. Also, the recognition of physical education as school subject and the extent of acceptance of everyday physical education show significant differences among those who teach physical education and those who teach other subjects.

ÁGOSTON NAGY, GÁBOR FINTOR, SZILVIA BORBÉLY: *Effect of body culture changing on activity profile of university PE teachers*

This study aimed to monitor the physical education of the recent higher education, since the students of the first wave of the everyday physical education just hits the University of Debrecen. It is more than expectable that the body culture must face to new challenges while the P.E. teachers of the university must handle the huge interests. The teachers' activity profile has been getting changed nowadays.

Our goal is to get new prospect about the tasks of the education, trends and effective teaching methods. We do look for the answer if we could redefine the teachers' activity profile. The University of Debrecen is very significant in the geographical and social region. The gained survey data from its teachers and students helped us to get info about their customs and activities. We also made interviews with the P.E. teachers.

The new generation who has been just arriving from the everyday physical education and sports offers new researching areas. (1) The teachers' activities are effective. (2) The system of the education and the teaching - learning procedures have changed. There is a new program where the service and the inclusive teaching are in the main focus, where the role of the teachers are more valuable and the leadership is rather featured with the new way of coaching. So the P.E. departments must meet the new philosophy and concepts of the student-friendly programs. (3) At this aspect the university sport gets closer to educate students who are mainly involved living more healthy and active.

Gabriella Hideg: *Fair Play – what does it mean for you? Opinion of youth about the concept in Carpathian Basin*

The concept of fair play originally comes from sport, which has become nowadays an internationally known concept. It is presented in business, politics and social life at all levels, and of course in sport as well.

The national literature can be considered poor on this subject, but in the international literature we are able to find studies engaged with the measurement of fair

play attitude. These studies typically are built around a fair play program, which are designed to demonstrate through the development and implementation of programs that the sportsmanship behaviour can be learned and taught.

The present study aims to investigate and introduce what the young people of Carpathian Basin think about the concept. What meanings do they attach to the fair play and how do they respond in different competition situations?

As the method of data collection a survey was conducted, whose sampling, process was based on random selection, and three higher education institutions 145 students filled in the questionnaire. The respondents included Romanian, Ukrainian and Hungarian youth. The questionnaire contains 17 questions, of which 15 are closed and two are open-ended questions. Questions covered the meaning content of fair play, interest in sport, and judgement of responses and actions during different competitive situations as well.

As a result, it can be said that the surveyed young people of three countries connect positive markers to the concept of fair play, and they demonstrate sportsmanship behaviour in different competitive situations.

BEÁTA ERIKA NAGY, KAROLINA ESZTER KOVÁCS: *Adolescents' health behaviour according to sport and family structure*

Health awareness plays an important role in our life. It is important to live an appropriate lifestyle because adequate way of life helps to conserve the optimal health status and to prevent chronic diseases (Conner 2005). The role of the family and parents is still significant. Children turn toward their peers but the family stands in the background as a supporting basis (Kovács & Pikó 2009). However this function cannot be fulfilled with the crisis and disintegration of family structure which can mean a serious stressor, so it can increase the appearance and in serious case the longlasting subsistence of harmful health behaviour (Bramlett & Blumber 2007). The aim of the study is to measure the appearance of smoking, getting drunk and substance use depending on sport and family structure in three counties on the basis of FASCES 2015. According to the results only pursuing sport does not influence the testing rate but it can be seen as a protective factor. Family structure considered on its own is not a significantly influencing factor but the mediating role of social factors are well perceptible in case of smoking, getting drunk and using joints.

KLÁRA KOVÁCS: *Social-cultural characteristics of Central and Eastern European students' sport activity*

The aim of our study to introduce the determining factors of students' sporting habits in the Region of the Northern Great Plain in Hungary and beyond the borders Higher Education institutions. In the research mostly the Hungarian students from three Hungarian institutions and three from Transylvania, two from Partium (Romania), two from Upper Hungary (Slovakia), three from Transcarpathia (Ukraine) and one from Vojvodina (Serbia) were examined. The sample was collected proportionally

by the student number of institutions ($N = 2017$). In sum we can see that the frequency of regular sporting students is very low in all examined countries, students do sport only weekly in general. If we examine the social and individual factors of students sporting habit in a model, we can see significant inequalities by gender and material status in Hungary, Romania (mostly) and Ukraine as well. The masculine dominance and dependency on material status of sport are prevailed mostly in these regions. If we examine the effects of attitudes and life-style as subjective elements, the influence of gender is disappointing, and the influence of subjective social status is prevailed among Transcarpathian students. The highest effect has the health-promoting attitude of sport as motivation.

MIKLÓS KOZMA, ÁGNES SZABÓ, PÉTER HUNCSIK: *The leisure sport consumption patterns of university students in Budapest – 2004–2014*

Our paper explains the leisure activity and sport consumption patterns of university students in Budapest, based on four separate studies. The online survey prepared by BÍBOR BÉKA civil initiative aimed to explore how university students in Budapest spend their leisure time, are engaged in sport activities, what motivates them to do sports, what sports they choose. This survey, conducted in 2014, asked similar and also additional questions to Szabó's surveys of 2004, 2006 and 2010. First we highlight the results of pertinent local and international research projects. Then, our results are explained, highlighting the increasingly important role of doing sport as a leisure activity over the examined 10 years period. In line with information found in secondary sources, our primary results confirmed that the key motivation factors are improved health and fitness, as well as achieving a more attractive shape. Individual sports – especially running, going to the gym, aerobic – are gaining popularity, particularly those that do not require much re-qualification or specific infrastructure. Our results show different patterns by sports and sexes. The practical implication of our results is that the supply of leisure sport facilities may be refined to the real needs of university students, both for non-profit and for-profit organisations.

JOSIP LEPES, SZABOLCS HALASI, ANITA STAJER: *Effects of Physical education and Sport on healthcare in Vojvodinaian youths' attitudes*

Hypokinesia as a general social phenomenon occurs at early age. The lack of movement on the human body have serious health consequences of obesity, cardiovascular diseases, incorrect posture, diabetes, etc. By doing regular exercise you can avoid not only these diseases but also can improve your endurance and well-being, quality of life, etc. The aim of the research was to examine university students' physical activity and their attitudes. The daily physical activity of 116 students (23 female, 93 male) of Subotica's Teacher Training Faculty in Hungarian filled in a questionnaire on health, eating, unhealthy habits and sedentary lifestyles, out of which 10 students were wearing the Polar watches which helped examine their daily physical activity. Students positively evaluated the effect of physical education and physical activity to health,

yet 35% of them are not engaged in any type of physical activity and on average they spend 8 hours and 44 minutes in sedentary lifestyle on a daily basis.

BEÁTA DOBAY: *Recreational sport activities among Slovak adult population*

Our goal was to present the opportunities for the middle aged adults for recreational sport activities and show the gender differences within 3 regions in South Slovakia (Komárno, Nové Zámky and Dunajská Streda). We have used questionnaires, where we had help from professionals of Granada University who developed a questionnaire. The questionnaire was filled out by $n = 742$, from which $n = 339$ men, $n = 403$ women. Besides the overview of foreign and local literature, we have used several programs for the evaluation of our questionnaires. We have used for the chi square setting the Pearson correlation and Statistics Program for Social Sciences calculations. The average age for women was 37,2, for men 36,5. We have assessed the ways how people reach recreational sport destinations, where 72,9% of men owns vehicles which they can use to get to these destinations. For this question there was a significant ($p < 0,01$) difference between genders. We have asked how much money they wish to spend on recreational sport activities. Men would spend more on recreational sport. Here we have experienced again a significant ($p < 0,01$) difference between genders. We are comparing several gender differences with regards of different sports activity related questions. Within our recommendations we would like to draw attention to physical activities which could be exercised as recreational activities in nature.

GREBA ILDIKÓ, GREBA ANNA: *The position of prestige of physical education and sports in the Hungarian secondary schools at Transscarpattia*

Over the 25 years after the regime change tremendous changes have taken place in the Ukrainian public education. These adjustments are currently ongoing. According to these changes, that play a crucial role in a school-age child's life, even only indirectly way, aroused our interests to observe the prestige of sport and physical education. We have conducted a survey among the pupils of the Hungarian secondary schools in Transcarpathia with the aim to find out the attitudes of pupils to sports and physical education, and what factors influence it.

The results of the survey show that the perception of the physical education lessons and teachers are positive among the pupils. Regarding to doing sport, we can say that most parts of the pupils do some kind of sports, maybe as a hobby. When the differences of sporting habits between genders are taken into consideration, boys are more likely do sports. Thus pupils' sport activities originate not only from a controlled and organized framework but it is also realized in the form of a self-motivated leisure sport.

Overall we can say that the position of prestige of PE among pupils in the secondary schools in Transcarpathia is high, because pupils' attitude towards the physical education lessons are positive and the proportion of pupils who do sports regularly, several times a week is high.

Szerzőink

- Balogh László PhD habil.**, egyetemi docens, igazgató, Debreceni Egyetem Sporttudományi Koordinációs Intézet; elnök, Magyar Rektori Konferencia Sporttudományi Bizottság. balogh.laszlo@sport.unideb.hu
- Bodnár Ilona PhD**, könyvtárvezető, Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanító- és Óvóképző Kar. bodnar.ilona@tok.elte.hu
- Borbély Szilvia** tanársegéd, Nyíregyházi Egyetem Testnevelési és Sporttudományi Intézet. urbinneszilvi@gmail.com
- Buhaş, Sorin Dacian PhD**, lecturer, University of Oradea, Faculty of Geography, Tourism and Sport, Department of Physical Education, Sport and Kinetotherapy. sorin.buhas@gmail.com
- Dobay Beáta PhD**, tanszékvezető, Selye János Egyetem – Komárom, Testnevelés Tanszék. dobayb@uj.s.sk
- Fenyő Imre PhD**, adjunktus, Debreceni Egyetem BTK Nevelés- és Művelődéstudományi Intézet. fenyoimre@gmail.com
- Fintor Gábor PhD-hallgató**, Debreceni Egyetem BTK, Nevelés- és Művelődéstudományi Doktori Program. fintor.gabor@gmail.com
- Greba Anna** oktató, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Pedagógia és Pszichológia Tanszék. anci@kmf.uz.ua
- Greba Ildikó** oktató, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Pedagógia és Pszichológia Tanszék. zildiko7@kmf.uz.ua
- Halasi Szabolcs MSc**, asszisztens, Újvidéki Egyetem Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar Didaktika és Módszertani Tanszék, Szabadka. sabolc.halasi@magister.uns.ac.rs
- Hamar Pál PhD habil.**, intézetigazgató egyetemi tanár, Testnevelési Egyetem Tanárképző Intézet. hamar.pal@tf.hu
- Hideg Gabriella PhD-hallgató**, Pécsi Tudományegyetem BTK, „Oktatás és Társadalom” Neveléstudományi Doktori Iskola. hideggabriella87@gmail.com
- Huncsik Péter** alapító, Bibor Béka. peter@biborbeka.hu
- Jónás Péter PhD-hallgató**, Debreceni Egyetem BTK, Pszichológia Doktori Program. sajtmester88@gmail.com
- Karsai István PhD**, adjunktus, Pécsi Tudományegyetem Általános Orvostudományi Kar. istvan.karsai@aok.pte.hu

- Keresztény István PhD**, főiskolai docens, Debreceni Egyetem GYFK Szociálpedagógia Tanszék. keresztényi@ped.unideb.hu
- Kis Mihály** igazgató, testnevelő tanár, Grosics Gyula Sport Általános Iskola, Budapest. kismihaly61@gmail.com
- Kovács Karolina Eszter PhD**-hallgató, Debreceni Egyetem, Nevelés- és Művelődéstudományi Doktori Program. karolina92.kovacs@gmail.com
- Kovács Klára PhD**, adjunktus, Debreceni Egyetem EK Szociális és Társadalomtudományi Intézet; kutató, DE Felsőoktatási Kutató és Fejlesztő Központ (CHERD-H). kovacs.klarika87@gmail.com
- Kozma Miklós PhD**, adjunktus, Budapesti Corvinus Egyetem Üzleti Gazdaságtan Tanszék. miklos.kozma@uni-corvinus.hu
- Lepes Josip PhD**, egyetemi docens, dékán, Újvidéki Egyetem Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar, Szabadka. lepes@tippnet.rs
- Nagy Beáta Erika PhD habil.**, egyetemi tanár, Debreceni Egyetem ÁOK Gyermek-klinika. drbeatanyag@gmail.com
- Nagy Ágoston PhD**, adjunktus, Debreceni Egyetem Sporttudományi Koordinációs Intézet. gusti@med.unideb.hu
- Orosz Róbert PhD**, tanársegéd, Debreceni Egyetem Pszichológiai Intézet. ororobert@gmail.com
- Perényi Szilvia PhD**, adjunktus, Debreceni Egyetem GTK Sportgazdaság és -menedzsment Tanszék. sperenyi@hotmail.com
- Rábai Dávid PhD**-hallgató, Debreceni Egyetem BTK, Nevelés- és Művelődéstudományi Doktori Program. david.rabai@gmail.hu
- Soós István PhD habil.**, associate professor, University of Sunderland, Faculty of Applied Sciences, UK. istvan.soos@sunderland.ac.uk
- Stajer Anita MSc**, Újvidéki Egyetem Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar, Testnevelés Kutatócsoport, Szabadka. stajerani@gmail.com
- Szabó Ágnes PhD**, adjunktus, Budapesti Corvinus Egyetem Üzleti Gazdaságtan Tanszék. agnes.szabo2@uni-corvinus.hu

A sorozat várható tagjai

2. Pusztai Gabriella és
Márkus Zsuzsanna szerk.

Szülőföldön magyarul

3. Bacskai Katinka szerk.

A felekezeti oktatás negyedszázada

DUPress szabadon leírható